

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ЗАГАЛЬНИЙ СТАН ПОСІВІВ ОЗИМИХ КУЛЬТУР (ІНТЕРВ'Ю)

Проблемні питання постають кожного дня перед аграріями України.

Проте найвагомішим сьогодні є стан посівів озимих культур у господарствах Херсонської області.

Інформацію про загальний стан посівів озимих надають провідні науковці Інституту зрошуваного землеробства Національної академії аграрних наук України Сергій Засць та Анатолій Коваленко.

– Які були умови для сівби восени 2020 р.?

– Сівба озимих культур восени 2020 р. в господарствах Херсонської області проходила в дуже складних погодних умовах. Вересень виявився сухим із температурним режимом вище кліматичної норми на 5–7°C, а опадів на території області не було майже два місяці. Це спричинило утворення ґрунтової та повітряної посух, які стримували початок проведення сівби озимих культур. Лише на парах (і то не скрізь) у посівному шарі ґрунту перебувало досить вологи для отримання повних сходів. Після непарових попередників не лише в посівному, а й у більш глибоких шарах ґрунту продуктивна волога була відсутня. Тому сівба озимих культур у господарствах області проводилася переважно в сухий ґрунт та із запізненням. Станом на 1 жовтня, тобто на кінець оптимальних строків сівби, пшениця озима була посіяна лише на 176,8 тис. га (36,6%) із запланованих 483,5 тис. га, а ячменю озимого висіяно на площі 9,6 тис. га, що становило 10,7%.

Завдяки теплій (середня місячна температура повітря жовтня становила +14,7–17,0°C, що на 4,6–6,1°C вище за кліматичну норму) та з опадами (11–76 мм) погоді сівбу озимих зернових культур проводили впродовж усього жовтня, і наприкінці місяця ними було засіяно 98% запланованих площ (561,6 тис. га), з них пшеницею озимою – 98% (475 тис. га), ячменем озимим – 95% (85 тис. га). Варто зауважити, що такий теплий жовтень за період спостережень 1946–2019 рр. у Херсонській області не спостерігався жодного разу. Тому за таких умов запаси вологи під озимими культурами стрімко втрачалися, станом на 28 жовтня в метровому шарі ґрунту на більшій частині території області її містилося лише 22–69 мм, що є незадовільним показником. Лише в південних, північних та місцями західних районах зволоження ґрунту становило 101–120 мм.

У листопаді середня температура повітря становила 4,5–6,7°C тепла, що в межах кліматичної норми, проте спостерігався значний недобір опадів. У південно-західних і східних районах області за цей місяць кількість опадів становила 6–9 мм (17–26% місячної норми), а на більшій частині – 10–21 мм (29–61% місячної норми). Лише в південних районах за місяць випало 37 мм, що становить 108% місячної норми.

– Чи відрізнялася осінь 2020 р. від кліматичної норми та осені 2019 р.?

– Загалом осінь 2020 р. на Херсонщині пройшла в температурному режимі, що значно вищий за клі-

матичну норму. Лише друга половина листопада за температурним режимом була більш характерна для кінця осіннього періоду. Середня температура за календарну осінь становила 13,1–14,5°C тепла, що на 3,2–3,5°C вище за кліматичну норму та на 1,1–1,7°C вище за температурні показники осені 2019 р. Упродовж осені на території області проходили невеликі та помірні дощі, місцями мряка, а в кінці періоду – мокрий сніг, кількість яких місцями в південно-західних і південних районах становила 105–140 мм (119–149% сезонної норми), а на решті було зафіксовано 57–84 мм (55–96%). На дослідному полі Інституту зрошуваного землеробства Національної академії аграрних наук України за осінній період опадів випало 57 мм (55% сезонної норми), тоді як восени 2019 р. їх випало вдвічі більше – 113 мм.

– Чи припиняли озимі культури вегетацію?

– На початку третьої декади листопада озимі культури перебували у стані неглибокого зимового спокою, а з 26 листопада внаслідок підвищеного температурного режиму відновили ростові процеси. Це позитивно вплинуло на стан озимих культур. У найхолодніші дні температура ґрунту на глибині залягання вузла кушення пшениці озимої знижувалася до 2°C морозу, що не завдало шкоди рослинам усіх озимих культур.

Упродовж грудня озимі культури та багаторічні трави перебували в нестійкому зимовому спокої. У денні години вони відновлювали вегетацію. Наші спостереження за зрізаними рослинами впродовж останніх 10 днів грудня показали, що відбувся приріст у висоту на 10–12 мм. Тобто не дуже активно, проте відбувалися ростові процеси в рослинах. Це пов'язано з тим, що середня температура повітря грудня була на 2,3°C

вища за кліматичну норму. Такі погодні умови є сприятливими для перезимівлі озимих культур.

– Який рівень зволоження ґрунту під озимими культурами зараз спостерігається?

– Грудень також характеризувався значним недобором опадів, кількість яких становила лише 48% норми. Тобто значного забезпечення ґрунту вологою не відбулося, навпаки, вона втрачалася на транспірацію під час проходження рослинами ростових процесів. Тому зволоження ґрунту на більшій частині території області залишилося на досить низькому рівні та залежно від попередника на кінець грудня становило від 20 до 56 мм.

– У якому стані зараз перебувають озимі зернові культури?

– Рослини озимих зернових культур увійшли в зиму за різного стану рослин (від утворення 3 листків до формування 2–5 пагонів), що залежало від строків сівби, мінерального та вологозабезпечення ґрунту. На більшості площ посіви перебувають у задовільному та доброму стані. Проте після непарових попередників у західній, південно-західній, південно-східній і на окремих полях центральної частини області рослини озимих культур відчували нестачу води у ґрунті та призупиняли ріст. На полях, де з осені не вносилися добрива, відмічається пожовтіння листя та відставання в рості, що є ознакою азотного голодування рослин. Місцями, особливо на ранніх і добре розвинених посівах пшениці озимої, спостерігалися ураження збудниками грибних хвороб (кореневі гнилі, септоріоз), а також ушкодження злаковими мухами та іншими сисними комахами і кліщем. А через потепління активізувалися мишевидні гризуни, особливо на полях, що прилягають до узбіч доріг, лісосмуг, та на посівах, які вирощуються за технологією No-till.

– Який зараз стан посівів ріпаку озимого?

– Як і в зернових озимих культур, сівба ріпаку також тривала значно довше, ніж зазвичай. Окремі господарства розпочали його сівбу значно раніше оптимальних строків – у середині серпня після невеликих дощів. Проте не на всій площі були отримані сходи. На частині площ вони з'явилися значно пізніше, після невеликих опадів. Подальша сівба тривала до кінця оптимальних

строків і навіть значно пізніше них. Сходи на таких полях з'являлися поступово – у міру випадання дощів. Через таку ситуацію на посівах ріпаку озимого ранніх і першої половини оптимальних строків сівби було проведено 2 (а на окремих полях навіть 3) обробки інгібіторами росту. Тому посіви ріпаку озимого зараз перебувають у різновіковому стані. На посівах ріпаку озимого ранніх і першої половини оптимальних строків сівби рослини утворили 10–14 листків, а на окремих полях з'явилися навіть зачатки стебла, що може істотно знизити їх зимостійкість. На більш пізніх посівах рослини сформували 4–8 листків залежно від строку сівби та сходів. На більшості площ посіви перебувають у задовільному й доброму стані. Проте після непарових попередників відчувається нестача води у ґрунті і ріст рослин загальмувався. На полях, де з осені не вносилися добрива, відмічається пожовтіння листя та відставання в рості.

– Що потрібно буде зробити на посівах озимих культур на початку весни?

– Отже, якщо за зимовий період не відбудеться поповнення запасів води у ґрунті, то проблематично буде отримати заплановані збори зерна, а рівень врожайності буде залежати здебільшого від опадів у весняний період. За недостатньої кількості води у ґрунті підживлення озимих культур азотними добривами має проводитися низькими нормами (N_{30-45}), оскільки їх збільшення може призвести до початку весняного прискореного розвитку рослин і, як наслідок, втрати води на транспірацію, а її дефіцит у ґрунті може призупинити ростові процеси та навіть призвести до засихання рослин. У цьому випадку покращити ситуацію зможе використання зрошуваних земель та «полів-супутників», де проведення вегетаційних поливів знівелює негативний вплив посух.

До того ж необхідно активізувати роботу з боротьби з мишевидними гризунами шляхом використання рекомендованих засобів хімічного захисту, а також передбачити придбання необхідної кількості біологічних і хімічних препаратів для боротьби з ними та іншими шкідниками, бур'янами і хворобами у весняний період вегетації озимих культур.

Лише чітке дотримання заходів догляду за посівами з урахуванням агрометеорологічних умов, що складаються в цьому році, дасть змогу зменшити негативні прояви природи.